

УДК 658:341

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-3(19)-314-320

Наталія Ткаченко

**БАЗОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ СТІЙКОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Наталія Ткаченко

**БАЗОВЫЕ ОСНОВЫ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЛИНГА УСТОЙЧИВОСТИ
СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ**

Nataliia Tkachenko

**BASIC PRINCIPLES OF FINANCIAL CONTROLLING
OF BUSINESS ENTITIES SUSTAINABILITY**

Систематизовано видове розмаїття контролінгу фінансової стійкості в поєднанні з інструментами його організації. Окреслено основні вектори фінансового контролінгу стійкості суб'єктів господарювання в умовах швидко змінюваного внутрішнього та зовнішнього середовищ. Аргументовано необхідність створення сучасної концепції фінансового моніторингу з урахуванням принципів системності, науковості, простоти, гнучкості, пояснювальності та прогностичності в інтересах забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Обґрунтовано важливість подальшого розвитку та удосконалення форм, методів та напрямів фінансового контролінгу фінансової стійкості в процесі реалізації запропонованої концепції, що передбачає підвищення результативності проваджуваного контролінгу.

Ключові слова: фінансовий контролінг; концепція; фінансова стійкість; концепція контролінгу; інструментарій; принципи контролінгу.

Рис.: 3. Бібл.: 11.

Систематизировано видовое разнообразие контроллинга финансовой устойчивости в сочетании с инструментами его организации. Определены основные векторы финансового контроллинга устойчивости субъектов хозяйствования в условиях быстро меняющейся внутренней и внешней среды. Аргументирована необходимость создания современной концепции финансового мониторинга с учетом принципов системности, научности, простоты, гибкости, истолкования и прогнозируемости в интересах обеспечения финансовой устойчивости субъектов хозяйствования. Обоснована важность дальнейшего развития и совершенствования форм, методов и направлений контроллинга финансовой устойчивости в процессе реализации предложенной концепции, предусматривающий повышение результативности проводимого контроллинга.

Ключевые слова: финансовый контроллинг; концепция; финансовая устойчивость; концепция контроллинга; инструментарий; принципы контроллинга.

Рис.: 3. Библ.: 11.

The author systematizes the types of controlling financial stability variety in combination with the tools of his organization. The basic vectors of financial control of economic entities resilience in the conditions of rapidly changing internal and external environment are outlined. The necessity to create a modern concept of financial monitoring with the principles of systematicity, scientificity, simplicity, flexibility, explanability and predictability in the interests of ensuring financial stability of economic entities is argued. The importance of further development and improvement of the forms, methods and directions of financial stability controlling in the process of the proposed concept implementation, which provides increasing of the controlling effectiveness, is substantiated.

Keywords: financial controlling; concept; financial stability; controlling concept; tools; principles of controlling.

Fig.: 3. References: 11.

JEL Classification: M40; M11; G39

Постановка проблеми. Важливим аспектом діяльності будь-якої бізнес-структури є забезпечення та підвищення фінансової стійкості. При цьому, говорячи про стійкість, акцентуємо увагу не на стані стагнації, а по-перше, на стійкому розвитку; по-друге, на своєчасному та повному погашенні своїх внутрішніх і зовнішніх зобов'язань; по-третє, на гнучкому реагуванні та попередженні наслідків реалізації небажаних впливів; по-четверте, на вмілому використанні нових обставин, властивостей та відносин для саморозвитку окремого суб'єкта. Звідси проблематику фінансової стійкості не можна розглядати відокремлено від такого важливого та дуже актуального напрямку, як внутрішній контролінг, зокрема фінансовий.

Позитивні результати впровадження фінансового контролінгу в окремих суб'єктів господарювання як за кордоном, так і в Україні ще раз підкреслюють актуальність теми дослідження. Науковий аналіз теоретичного підґрунтя з цієї сфери інтересів засвідчує,

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

що за допомогою контролінгу здійснюється реалізація таких функцій, як координація управлінської діяльності; контроль за реалізацією корпоративної стратегії; моніторинг фінансових показників; розвиток стратегічного інформаційного забезпечення; управління фінансовими результатами суб'єкта господарювання та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти такої проблеми досліджувалися в працях провідних учених-економістів, зокрема фундаментальні засади контролінгу досліджували: А. М. Кармінський та М. І. Оленев [3], Л. Г. Ліпич та О. І. Гадзевич [4], Г. А. Смоквіна [7], О. О. Терещенко [8-9], Дж. Сандт [11] та ін.

Основам фінансового контролінгу присвячені праці О. М. Гізатулліної та О. П. Чучко [1], С. В. Івахненкова [2], Г. П. Мізерної [5], Г. О. Партін та Я. В. Маєвської [6], Н. В. Ткаченко [10] та ін. Водночас теоретичні та методичні підходи до формування системи фінансового контролінгу в підприємницьких структурах, на наш погляд, є недостатньо дослідженими та потребують подальших розробок.

Метою статті є дослідження теоретичних засад фінансового контролінгу в контексті забезпечення фінансової стійкості з деталізацією на видове представлення і цільову орієнтованість та обґрунтовано сучасну його концепцію.

Виклад основного матеріалу. Нині не визначено чітке позиціонування контролінгу в системі управління суб'єктами господарювання. Це пояснюється тим, що досі не можна ідентифікувати принципові його відмінності від інших системи та функцій управління. Водночас не можна нівелювати той факт, що всі управлінські функції повинні мати спільне підґрунтя, бути взаємопов'язаними та скоординованими між собою. Таке завдання координування всіх функцій управління, у тому числі фінансового, вирішує система контролінгу.

Варто зазначити, що початково під процесом контролінгу розумілася сукупність завдань у сфері обліку та фінансів, а потім уже до функцій контролінгу почали додаватися ще й фінансовий контроль і оптимізація використання фінансових ресурсів та кругообігу фінансових потоків. На нашу думку, контролінг у будь-якій організації об'єднує та координує всі сфери та потоки: фінанси, маркетинг, виробництво, інновації та ресурси. Тому зрозумілим є підхід в економічній науці, за яким відповідно до кожного напрямку формується специфічний набір інструментальної бази для його провадження (рис. 1).

Цілісне розуміння системи контролінгу, на наше переконання, має бути єдиним. Тому формування єдиних підходів та якісної інформаційної основи з метою налаштування на вирішення стратегічних завдань, зокрема з метою забезпечення фінансової стійкості окремого суб'єкта господарювання, не потребує додаткової аргументації.

Отже, фінансовий контролінг фінансової стійкості суб'єкта господарювання потребує відповідного теоретико-методологічного підґрунтя. Варто визнати, за сучасних реалій, неспроможність традиційного внутрішнього контролю швидко реагувати на трансформаційні процеси, які відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищах [7; 8; 9]. Звідси, формування ефективної системи фінансового контролінгу стійкості функціонування суб'єктів господарювання вимагає перегляду концепції такого контролю. Нині контролінг як загальна концепція управління суб'єктом господарювання, який насамперед спрямований на виявлення всіх можливостей і ризиків, пов'язаних з оптимізацією фінансового результату, широко застосовується як у зарубіжних країнах, так і в Україні. Активно запроваджується на теренах нашої держави як оперативний, так і диспозитивний контролінг в управлінні фінансами.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

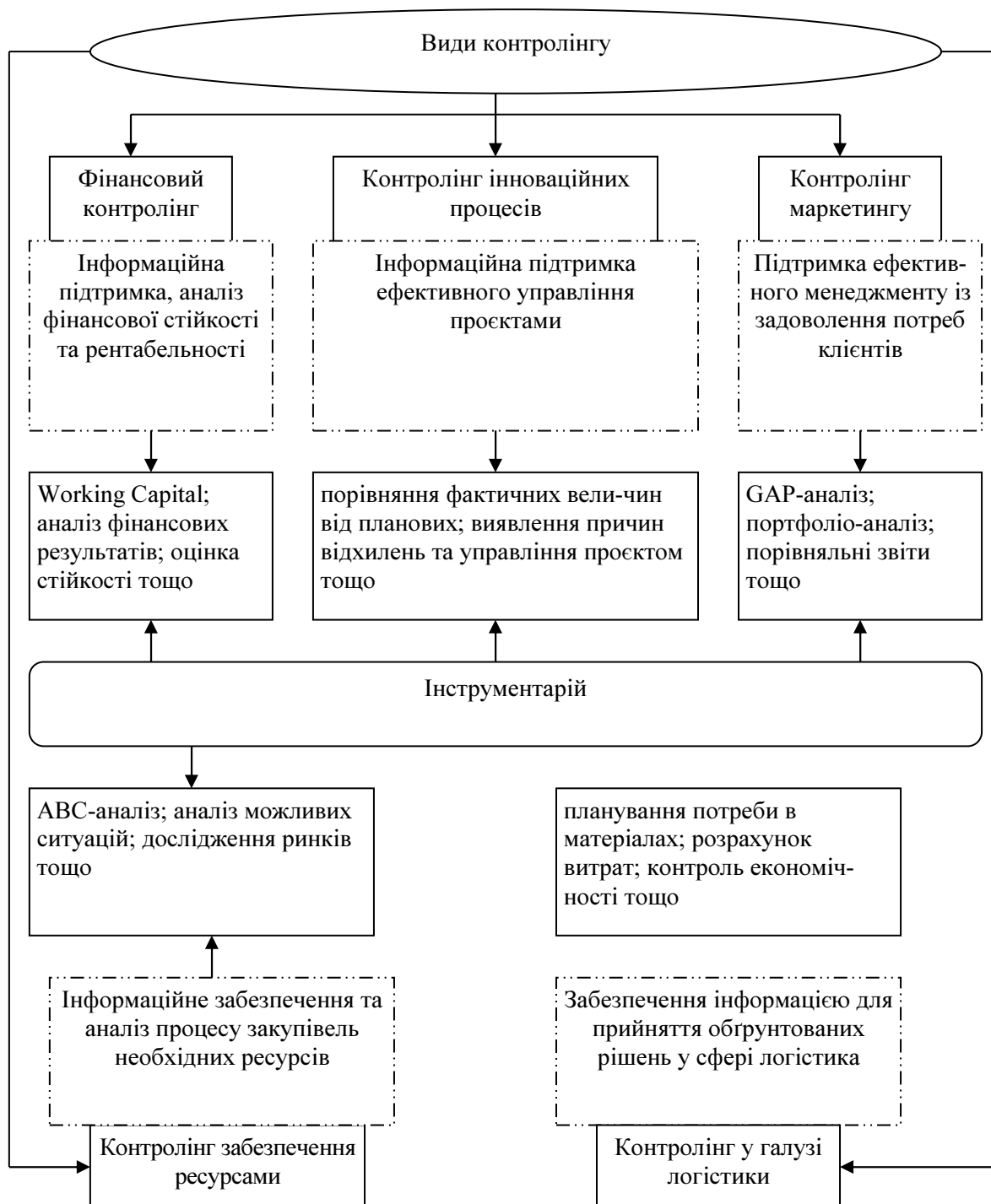

Рис. 1. Систематизація видового розмаїття контролінгу в поєднанні з інструментами його організації

Джерело: побудовано автором.

На нашу думку, основні вектори фінансового контролінгу стійкості суб'єктів господарювання в умовах швидко змінюваного внутрішнього та зовнішнього середовища ґрунтуються, насамперед, на методологічних, організаційних та управлінських постулатах (рис. 2).

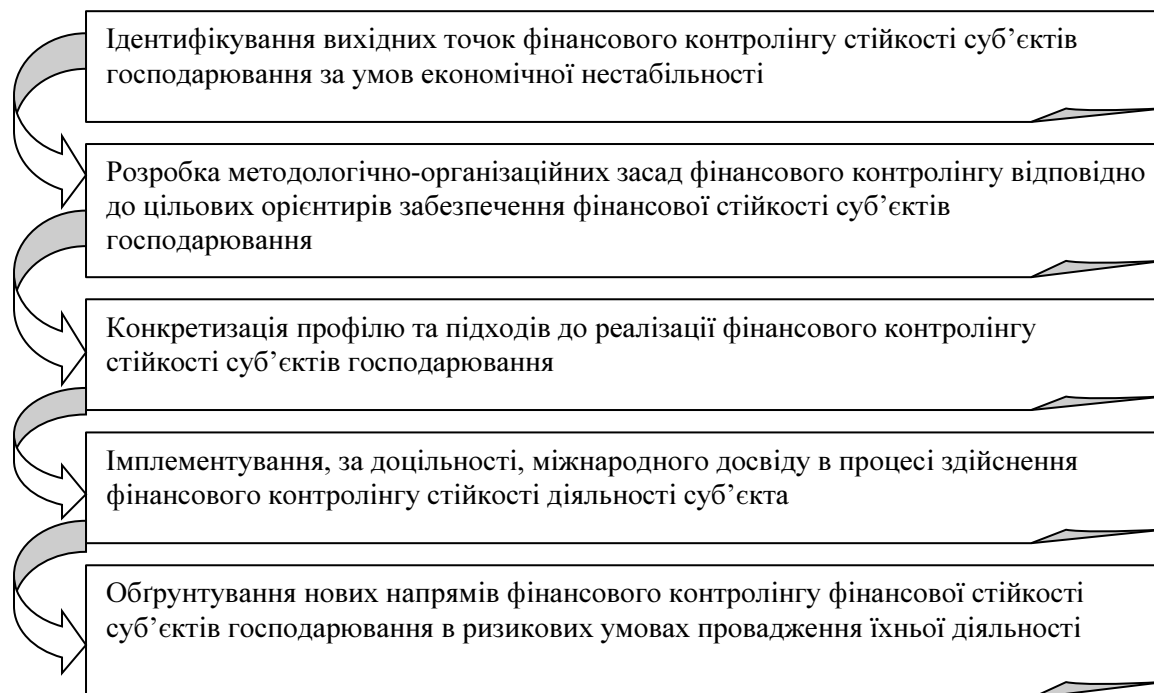

Рис. 2. Основні вектори фінансового контролінгу фінансової стійкості суб'єктів господарювання

Джерело: побудовано автором.

Який же методологічний підхід повинен бути покладений в основу формування ефективної системи фінансового контролінгу фінансової стійкості суб'єктів? Безперечно, на таке питання однозначної відповіді немає та й не може бути. Не можна заперечувати, на наше переконання, логічність системного, цільового, синергетичного, сценарного та інших підходів. Але, водночас, поодинокі їх використання не дозволить сподіватися на досягнення поставлених цілей, оскільки за умов економічної нестабільності та мінливого ризикового середовища (як зовнішнього, так і внутрішнього), побудова діючої системи фінансового моніторингу повинна відбуватися комплексно. Останнє свідчить про необхідність створення сучасної концепції фінансового моніторингу з урахуванням принципів системності, науковості, простоти, гнучкості, пояснювальності та прогностичності в інтересах забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Отже, сучасна концепція фінансового контролінгу фінансової стійкості суб'єктів може бути представлена таким чином (рис. 3).

Така концепція з метою забезпечення її життєздатності повинна задовольняти такі вимоги [1; 2; 5; 10]:

- системності, тобто наявність чіткого взаємозв'язку вихідних даних із кінцевими результатами та окремими структурними елементами між собою;
- науковості – це означає, що у випадку пояснення зв'язків чи підходів до оцінки повинні лежати наукові підходи;
- простоти, під цим розуміється набір мінімальної кількості позицій для пояснення результатів;
- гнучкості, тобто здатності прилаштування до змінюваних умов зовнішнього та внутрішнього оточення;
- пояснювальності – здатності як теоретично, так і в прикладному форматі логічно представляти результати;
- прогностичності, тобто здатності формування додаткових обґрунтованих висновків із основних положень.

Рис. 3. Сучасна концепція фінансового контролінгу фінансової стійкості суб'єктів господарювання

Джерело: побудовано автором.

При цьому ключовими ланцюгами в розвитку та удосконаленні форм, методів та напрямів фінансового контролінгу фінансової стійкості в процесі реалізації представленої концепції є, у свою чергу, розробка системи внутрішньо корпоративних стандартів, що передбачає підвищення якості проваджуваного контролінгу, автоматизацію окремих процесів, оцінку відхилень від встановлених індикаторів тощо [11].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Логічним є той факт, що процес формування системи фінансового контролінгу, особливо під час кризових періодів та періодів нестабільності, потрібно ініціювати з урахуванням систематизованої інформації щодо окреслення цільових пріоритетів, структурного представлення конкретного суб'єкта господарювання та напрямках його функціонування [3-4; 6]. Тому інформаційне забезпечення фінансового контролінгу фінансової стійкості повинно надавати уявлення про повну, об'єктивну та своєчасну палітру факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на розглядуваний процес.

Висновки і пропозиції. Отже, побудова ефективної системи фінансового контролінгу за фінансовою стійкістю в окремих суб'єктах господарювання, яка відповідає сучасним потребам, є важливим інструментом розвитку та управління компанією, своєчасного попередження ризиків та є ключовою умовою підвищення інвестиційної привабливості економічного агента. Посилення ролі реалізації концепції фінансового контролінгу та управління ризиками стає дедалі помітнішим з огляду на недопущення неефективного використання фінансових ресурсів, а також для мобілізації всіх можливих резервів забезпечення фінансової стійкості та розвитку окремого суб'єкта.

Список використаних джерел

1. Гізатулліна О. М., Чучко О. П. Роль фінансового контролінгу в процесі управління підприємством. *Економічний форум*. 2012. № 2. С. 343–348.
2. Івахненко С. В., Меліс О. В. Фінансовий контролінг: методи та інформаційні технології. Київ: Знання, 2009. 319 с.
3. Карминский А. М., Оленев Н. И., Примак А. Г., Фалько С. Г. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях. 2-е изд. Москва: Финансы и статистика, 2002. 256 с.
4. Ліпич Л. Г., Гадзевич О. І. Контролінг в системі антикризового управління. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. 2012. № 722. С. 377–381.
5. Мізерна Г. П. Фінансовий контролінг як прогресивна форма внутрішнього контролю на підприємстві санаторно-курортного типу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2005. Вип. 6, т. 3. С. 207–211.
6. Партін Г. О., Маєвська Я. В. Види та місце фінансового контролінгу на підприємстві. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19.6. С. 199–202.
7. Смоквіна Г.А. Контролінг як складова частина управління підприємством. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2011. № 2. С. 329–335.
8. Терещенко О. О. Інститут фінансового контролінгу – інноваційна платформа для корпоративних фінансів і контролінгу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. Вип. 5. С. 52–53.
9. Терещенко О. О. Контролінг поведінки в концепції біхевіористичних фінансів. *Фінанси України*. 2011. № 10. С. 104–116.
10. Ткаченко Н. В. Основні завдання та інструменти контролінгу фінансової стійкості страхової компанії. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 3 (193). С. 38–43.
11. Sandt J. Kennzahlen für Unternehmensführung – verlorenes Heimspiel für Controller. *Controlling & Management*. 2003. Vol. 47. No 1. P. 75-79.

References

1. Hizatullina, O. M., Chuchko O. P. (2012). Rol finansovoho kontrolinhu v protsesi upravlinnia pidpriemstvom [Role of financial controlling in the process of the enterprise management]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, 2, 343–348 [in Ukrainian].
2. Ivakhnenkov, S. V., Melis, O. V. (2009). *Finansovyi kontrolinh: metody ta informatsiini tekhnolohii* [Financial Controlling: Methods and Information Technology]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
3. Karmynskiy, A. M., Olenev, N. I., Primak, A. H., Falko, S. H. (2002). *Kontrolling v biznese. Metodologicheskie i prakticheskie osnovy postroeniia kontrollinga v organizatsiakh* [Controlling in business. Methodological and practical foundations of building controlling in organizations]. (2nd ed.). Moscow: Finansy i statistika [in Russian].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

4. Lypych, L. H., Hadzevych, O. I. (2012). Kontrolinh v systemi antykrizovoho upravlinnia [Controlling in the crisis management system]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska politekhniky – Bulletin of the National University of Lviv Polytechnic*, 722, 377–381 [in Ukrainian].
5. Mizerna, H. P. (2005). Finansovyi kontrolinh yak prohresyvna forma vnutrishnoho kontroliu na pidpriemstvi sanatorno-kurortnoho typu [Financial controlling as a progressive form of internal control at a sanatorium-type enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytsky National University*, 6 (3), 207–211 [in Ukrainian].
6. Partin, H. O., Maievska, Ya. V. (2009). Vydy ta mistse finansovoho kontrolinhu na pidpriemstvi [Types and place of financial controlling at the enterprise]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 19.6, 199–202 [in Ukrainian].
7. Smokvina, H. A. (2011). Kontrolinh yak skladova chastyna upravlinnia pidpriemstvom [Controlling as an integral part of the enterprise management]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen – Bulletin of social and economic research*, 2, 329–335 [in Ukrainian].
8. Tereshchenko, O. O. (2014). Instytut finansovoho kontrolinhu – innovatsiina platforma dlia korporatyvnykh finansiv i kontrolinhu [Institute of Financial Controlling is an innovative platform for corporate finance and controlling]. *Bukhhalterskyi obilk i audit – Accounting and Auditing*, 5, 52–53 [in Ukrainian].
9. Tereshchenko, O. O. (2011). Kontrolinh povedinky v kontseptsii bikheviorystychnykh finansiv [Behavior Controlling in the Concept of Behavioral Finance]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 10, 104–116 [in Ukrainian].
10. Tkachenko, N. V. (2012). Osnovni завдання та instrumenty kontrolinhu finansovoi stiihkosti strakhovoi kompanii [Main tasks and tools of controlling the financial stability of an insurance company]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 3 (193), 38–43 [in Ukrainian].
11. Sandt, J. (2003). Kennzahlen für Unternehmensführung – verlorenes Heimspiel für Controller. *Controlling & Management*, 47 (1), 75–79 [in English].

Ткаченко Наталія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Васильківська, 36, м. Київ, 03022, Україна).

Ткаченко Наталья Владимировна – доктор економічних наук, професор, Інститут послєдипломного образования Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ул. Васильковская, 36, г. Киев, 03022, Україна).

Tkachenko Nataliia – Doctor of Economics, Professor, Institute of Postgraduate Education of Taras Shevchenko Kyiv National University (36 Vasilkivska Str., 03022 Kyiv, Ukraine).

E-mail: tkachenko_nt@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6312-4586>